

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ

Μ. Γερουλάνου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀκαδημαϊκοῦ. Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων.

Ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ γενεὰ ἐγνώρισε ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν διδάσκαλον τὸν καθηγητὴν Μαρτίνου Γερουλάνου. Κάθε μία ἀπὸ τὰς ὑπερκατὸν ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ ἦτο ἓνα ἐπιστημονικὸν γεγονός ὄχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίου τοιαύτης.

Ἡ μόλις ἐκδοθεῖσα ὁμῶς ἐπιστημονικὴ ἐργασία τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ μετὰ τὸν τίτλον «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων» θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἶπη κανεὶς ὅτι ὑπερακοντίζει τὰς προηγουμένας εἰς σπουδαιότητα, διότι ἀναπτύσσει θέμα, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὰ γενικὰ ἐκείνα προβλήματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὴν λύσιν τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται μία ὑγιὴς καὶ ἐπιτυχημένη ζωὴ.

Μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ σεβασμοῦ τῶν πνευματικῶν ἀξιών, πού ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται, καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πολὺ φυσικόν ὅτι ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος στρέφει τώρα πλέον ἀμέριστον τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ ψυχικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχιατρικὴ, ἡ ψυχολογία, ἀλλὰ καὶ ἡ παθολογία καὶ ἡ χειρουργικὴ καὶ οἱ ὑπόλοιποι κλάδοι τῆς ἰατρικῆς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τὰς ὑλιστικὰς ἀντιλήψεις ἤρχισαν νὰ ἀποβλέπουν πρὸς τὸν ἀνθρώπον ὡς πρὸς μίαν ψυχσωματικὴν ἐνότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἀμοιβαία εἶναι ἡ ἐπίδρασις καὶ τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐνα πλήθος σπουδαιωτάτων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ἐντελῶς προσφάτως ἔχει δημοσιευθῆ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ πολέμου εἰς κλασικὰ συγγράμματα τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ὅπως π. χ. τὸ «Funktionelle Pathologie» τοῦ Bergmann, ἐτονίζετο ἡ ἀξία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν πραγμάτων πλέον ἐπεβάλλετο καὶ ὠδήγει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς μιᾶς ἐνιαίας ψυχσωματικῆς ἐνότητας.

Εἰς ὅλον τὸν διανοούμενον κόσμον ἐπιτελεῖται σύντονος ἐπιστημονικὴ προσπάθεια διὰ τὸ ξεκαθάρισμα ὅλων τῶν ἀξιών τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ περισσότερον τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν μοναμέρειαν καὶ τὸν φανατισμὸν τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως. Εἶναι ἡ προσπάθεια ἡ ὁποία ἐπὶ μίαν

δεκαετίαν διεξάγεται παρ' ἡμῶν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν Ἀκτίνων»¹.

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἐπιστημονικὴν αὐτὴν προσπάθειαν ἔρχεται ἤδη νὰ εἰσφέρει μίαν ὄλως ἐξαιρετικὴν συμβολὴν ἡ νεωτέρα ἐργασία τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γερουλάνου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔρχεται νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν συστηματικὴν πλέον ἐπίδρασιν τοῦ ψυχικοῦ κόσμου ἐπὶ τῶν νόσων ἐπὶ τῇ βάσει κλινικῶν παρατηρήσεων τόσον τοῦ συγγραφέως ὅσον καὶ διασήμων ἄλλων συγγραφέων ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἐπὶ τοῦ σώματος δὲν εἶναι μόνον φανερὰ εἰς τὰς γνωστάς ἐκείνας ἐκδηλώσεις, ὡς π. χ. τὸ ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς ἢ τῆς ὀργῆς, τὴν ταχυκαρδίαν ἐπὶ συγκινήσεων, τὴν αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως, τὴν καταβολὴν τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἐπὶ ψυχικῆς καταπτώσεως κτλ., ἀλλ' εἶναι φανερὰ ἐπίσης καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν δημιουργίαν ἢ τὴν ἐκδήλωσιν διαφόρων νόσων. Ἀπὸ τὸ πλούσιον καὶ σπουδαῖον ὑλικὸν πού δίδει ὁ σ. εἰς τὸ βιβλίον του, ἄς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσωμεν μερικὰς χαρακτηριστικὰς περιπτώσεις:

1. Μέσης ἡλικίας γυνὴ πάσχει ἀπὸ ἐτῶν ἐκ κωλικῶν τῶν ἐξωηπατικῶν χολικῶν ἀγγείων, ἐπαναλαμβανομένων κατ' ἔτος κατὰ Νοέμβριον. Πᾶσα ἐφαρμοθεῖσα θεραπεία εἶχε παροδικὴν μόνον ἐπίδρασιν. Τέλος ὁμολόγησεν αὐτὴ ὅτι

1. Εἰδικώτερον εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δημοσιευθείσας ἐργασίας, εἰς τὰς «Ἀκτίνας», τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν κατὰ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς δημοσιεύσεως:

Ἄ. Ἄγώνας γιὰ τὸν φυματικὸν ἀνθρώπον, Δ. Χαροκόπου τ. 1945 2) Γιατροὶ καὶ κοινὸν στὴ σύγχρονῃ ἰατρικῇ, Ἄθ. Καραντώνη τ. 1945 3) Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος στον ὀργανισμό Γ. Δαῖκου τ. 1946 4) Ὁ Jung γιὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, Β. Πλουμίδη τ. 1946 5) Ἡ ὑπερνίκησις τοῦ ὄλισμου εἰς τὴν ἰατρικὴν, Ἄθ. Καραντώνη τ. 1947 6) Ἡ νόσος ὡς γενικὴ τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργικὴ παρεκτροπὴ, Καθ. Μ. Γερουλάνου τ. 1947 7) Ἡ ἀρρώστεια καὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, Γ. Δαῖκου 8) Τὸ διεθνὲς ἱατρικὸν συνέδριον τοῦ Bossey, Δ. Χαροκόπου τ. 1947 9) Ἀπὸ τῆς ὄλιστικῆς εἰς τὴν ψυχσωματικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀνθρώπου, Καθ. Μ. Γερουλάνου τ. 1948

Μὲ τὰς ἐργασίας αὐτάς τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἤμποροῦσε νὰ παρακολουθῆσθαι τὰς νεωτέρας ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐνοίας πού λέγεται ἀνθρώπινος ψυχικὸς παράγων.

ἀπ' ἀρχῆς τῆς νόσου εὐρίσκειτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν οἰκογενειακῆς περιπετείας, ἣτις ζωνηρῶς συνεκίνησε αὐτὴν καὶ ἔνεκα τῆς ὁποίας εἶχε τὴν πρώτην ἔντονον συγκίνησιν κατὰ μῆνα Νοέμβριον. Ἡ ἐξομολόγησις αὐτῆ ἐπέφερεν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὴν ὑποσυνειδήτως καταπιέζουσαν αὐτὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν, ὅποτε ἡ ἐπακολουθήσασα θεραπεία ἐπέφερεν ἀμέσως καὶ διαρκῶς πλεόν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς νόσου. Προδήλως εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις ἐκλάσσοτε κατὰ Νοέμβριον ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῆς περιπετείας προκαλουμένη, προσεκάλει ὑποσυνειδήτως τὴν ἐκ τῶν χολικῶν ἀγγείων ἀντίδρασιν. Πιθανῶς δὲ συνέβαλλε πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ὑποσυνειδήτως προσπάθεια καταστολῆς καὶ ὑπερνίκησεως τῆς ψυχικῆς ἐπίδρασεως. Ἡ προκύπτουσα ψυχικὴ δυσχέρεια ἐξεδηλοῦτο οὕτω ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ παράγοντος.

2. Νεαρά κόρη ἐφθασεν εἰς ὄριμον ἡλικίαν ὑπὸ δυσχερεῖς οἰκογενειακὰς περιστάσεις. Ἐκτοτε ὑπέφερεν ἐκ περιοδικῆς ἡμικρανίας. Εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν ὑπανδρεύθη παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς καὶ ἔζησεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη μακρὰν τῶν γονέων. Καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτη εἶχεν ἀπαλλαγὴ τῆς ἡμικρανίας τελείως, ὅπως καλῶς ἔχουσα. Μετὰ συμφιλίωσιν μὲ τοὺς γονεῖς, ὅτε ἤρχισεν αὐτὴ συχνότερον νὰ συναναστρέφεται τοῦτους, ἐπανῆλθεν ἐκ νέου ἡ ἡμικρανία, καθὼς εἶχε ἀναφανῆ κάποτε πρὶν, κατόπιν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ἔνεκα ἀνεργίας τοῦ συζύγου. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος εἰς τὴν αἰτιολογίαν τῆς νόσου, ὑπὸ ἱατροῦ ψυχολόγου, ὅστις ἐπέτυχεν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πίσχουσαν πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς ψυχικῆς δυσχερείας καὶ ἐμπέδωσιν ἀρμονικῶν σχέσεων πρὸς τοὺς γονεῖς ἐπέφερε τῆς διαρκῆ ἀπὸ τῆς νόσου ἰασιν.

3. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωσις νέας διδασκαλίσης, ἡ ὁποία ἐμεγάλωσεν ὑπὸ δυσμενεῖς οἰκογενειακὰς περιστάσεις καὶ εἶχε χάσει τὴν εἰς τὴν εὐδωσίαν τῶν προσπαθειῶν τῆς πεποιθήσιν. Ἀκόμη καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός τῆς ἐθεώρει ἑαυτὴν ἀνεπαρκῆ, ἐνῶ ἡ κατὰ τοῦτο ἀπόδοσις τῆς ἦτο ἀρίστη. Εὐρισκομένη ἔνεκα τοῦτου ὑπὸ διαρκῆ ψυχικὴν δυσχέρειαν ὑπέφερεν ἀπὸ πολλὰ στομαχικὰ καὶ ἐντερικὰ ἐνοχλήματα μετὰ ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος. Πιθανόν ὀργανικὴ εὐπάθεια νὰ συνυπῆρχεν, ἀλλ' ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις νὰ ἐπεδείκνυε τὴν κατάστασιν. Ἐνῶ δὲ πᾶσα συμπτωματικὴ θεραπεία ἔμενεν ἄνευ ἀποτελέσματος, διὰ καταλλήλου ψυχοθεραπείας ἐπτετεύχθη τελεία ἰασιν.

4. Ἰδού καὶ μία ψυχογενὴς δερματικὴ ἐκδήλωσις, ἀξία παρατηρήσεως. Κύριος λίαν ἀνεπτυγμένος, ἐπιστήμων, ὑπέστη δάγκωμα σκύλου εἰς τὸ δεξιὸν ἀντιβράχιον. Ὁ σκύλος ὑπαπτος δι' ἀσθένειαν λύσεως ἐθαντώθη καὶ ἡ νόσος διεπιστώθη. Ὁ παθὼν ὑπεβλήθη εἰς ἀντιλυσσικὴν θεραπείαν τὴν ὁποίαν καλῶς ἠνέχθη. Ἐκτοτε ὅμως παρέμενεν ἰσχυρὸς φόβος εἰς μόνην τὴν ἐμφάνισιν σκύλου, κυνοφοβία, ὡς ὁ ἴδιος τὴν παραμείνασαν ψυχικὴν εὐπάθειαν ἀποκαλεῖ.

Μετὰ τινὰ χρόνον διερχόμενος σκύλος προσήγγισεν μόλις τοῦτον κατὰ τὸν δεξιὸν μῆρον χωρὶς νὰ πλησιάσῃ κἄν μὲ τὸ στόμα του εἰς τὸ σῶμα τοῦ παθόντος. Οὗτος ὅμως καταληφθεὶς ὑπὸ ἀδικαιολογήτου φόβου προσέτρεξεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὅποτε ἐβαβαίωσεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου προσήγγισεν τὸν μῆρον του ὁ σκύλος, ὑπέρυθρον τὸ δέρμα εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν. Ἡ ἐρυθρότης αὐτῆ ἐξηφανίσθη ταχέως, ἐβαβαίωθη ὅμως αὐτὴ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ παθόντος, κατ' ἐπανάληψιν, δασάκις τοῦτον ἐπληροίλαζε σκύλος. Παράλληλως πρὸς τὴν δερματικὴν ταύτην ἀντίδρασιν παρέμενε καὶ ἡ κυνοφοβία. Ἡ σοβαρότης τοῦ παθόντος καὶ ἡ πεποίθησις του ἐπὶ τὸ γεγονός, δὲν ἀφίνει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εἰλικρινοῦς ἀποδόσεως τῆς παρατηρήσεως ὅσον παράδοξος καὶ ἂν θεωρηθῆ αὐτὴ.

Ἐνα πλῆθος περιστατικῶν παραθέτει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὰ ὁποία ἐνισχύει καὶ καθιστᾷ ἀδιάβλητον τὴν θέσιν τῆς ἐπιστημονικῆς του πραγματείας μὲ τὴν γνωστὴν σαφηνειαν καὶ ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου. Συστηματικὴ μελέτη τῶν ψυχικῶν ἐπίδρασεων ἐπὶ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος (καρδιακαί, ἀγγειακαί διαταραχαί), ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος (ἀσθμα, φυματίωσις), ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος². Λειτουργικαὶ καὶ ὀργανικαὶ διαταραχαί τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων τῆς γυναικός, τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων, ἀλλεργικαὶ νόσοι, τὰ οὕτω δὴ λεγόμενα «τυχαῖα» ἀτυχήματα. Ψυχικαὶ ἐπίδρασεις ἐπὶ συνολικῶν τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργιῶν, ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότητος τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ὁποία εἶναι τόσον σπουδαῖος βιολογικὸς παράγων διὰ τὴν ἀντίστασιν εἰς τὰς νόσους. Ἐπέμβασιν ἀκόμη τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος εἰς τὰς λοιμώδεις νόσους διὰ τὴν καλὴν ἢ κακὴν διαδρομὴν τῆς νόσου καὶ ἐν τέλει ἡ γνωστὴ καὶ σφαιροτάτη ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν νευρώσεων, αἱ ὁποῖαι τόσον πολὺ μελετῶνται, διότι εἶναι καὶ τόσον συχναί τὸν τελευταῖον καιρὸν³. Εἰς τὰς ἀνωμάλους αὐτὰς ψυχικὰς καταστάσεις φαίνεται σαφῶς, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἔκφρασιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς ψυχιατρικῆς C. G. Jung, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, τῆς «ψυχῆς ποὺ δὲν εὗρηκε τὸν δρόμον τῆς» ἔνεκα ἀλύτων συγκρούσεων καὶ ἀντιθέσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαι διὰ τὸν σημερινὸν ἐπιστήμονα εἶναι αἱ βιολογικαὶ παρατηρήσεις καὶ σκέψεις τοῦ συγγραφέως μὲ τὰς ὁποίας ἐπὶ τῆ

2. Ὁ σ. μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ χειρουργοὶ σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας χειρουργοῦν δεκαπλάσιον ἀριθμὸν περιπτώσεων δι' ἔλκος τοῦ στομάχου καὶ δωδεκαδακτύλου ἢ πρὸς τοῦ τελευταίου πολέμου, συμφάνως πρὸς προφορικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Διευθυντοῦ - χειρουργοῦ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κ. Μ. Μακκᾶ.

3. Βλ. Καθηγητοῦ κ. Γ. Παμπούκη: «ὁ ὑπόφλοιος καὶ ἰδία ὁ διάμεσος ἐγκέφαλος καὶ ἡ σχέση τῶν λειτουργιῶν του πρὸς τὴν ὑστερίαν καὶ τὰς ἐν γάνει ψυχονευρωσικὰς ἀντιδράσεις».

βάσει νεωτάτου ἐπιστημονικοῦ ὕλικου οἰκοδομεῖ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχοσωματικῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀλληλοεξκρήσεως ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῆς ἐπιδράσεως εἰδικώτερον ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ὅπως λέγει ὁ καθηγητὴς Jung «δὲν εἶναι ἔντιμον νὰ τὴν ἀπαρνηθῇ ὁ σημερινὸς ἐπιστήμων». Ἀπὸ τῶν πειραμάτων καὶ τῶν κλινικῶν παρατηρήσεων τοῦ Forel, τοῦ Pawlow, τοῦ Heyer, τοῦ Bergmann, τοῦ Schultz, τοῦ Metelnikoff μέχρι τοῦ Meyer, Moor, Alkan παρακολουθοῦμεν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Χρησιμοποιεῖ ἀκόμη ὁ συγγραφεὺς καὶ τὴν σπουδαίαν πραγματείαν τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ὁ Ἀμερικανὸς H. Flanders Dunbar ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου Columbia ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέχρι τότε παγκοσμίου βιβλιογραφίας ἐκ 2251 δημοσιευμάτων καὶ τὴν νεωτάτην ἐργασίαν τοῦ Ἀμερικανοῦ Harrington ἐπὶ πολυαρίθμων περιπτώσεων μεταξὺ νεαρῶν, καθ' ὅλα ὕγιων στρατιωτῶν, οἵτινες διαρκούντος τοῦ τελευταίου πολέμου παρουσίασαν ὀφθαλμικὰς παθήσεις ψυχικῆς αἰτιολογίας. Θὰ ἤμποροῦσαν ἀκόμη νὰ προστεθοῦν σήμερον καὶ αἱ περίφημοι ἐργασίαι τῶν Ἑλβετῶν Tou-nier, Mentha, τοῦ Γάλλου Biot καὶ τῶν συνεργατῶν του κ. ἄ. Διὰ τοῦ κλήθους τῶν ἐργαστηριακῶν πειραμάτων καὶ κλινικῶν παρατηρήσεων ἀπεδείχθη μᾶς λέγει σήμερον ὁ καθηγ. Γερουλᾶνος ὅτι «ἅπαντα τὰ ουστήματα τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ καὶ αἱ λειτουργίαι τούτων ἀπὸ τῆς ἀπλουτέρας μέχρι τῆς μᾶλλον περιπλόκου, ἀναφερομένης εἰς βαθυτέρας βιολογικὰς ἐκδηλώσεις, ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν ψυχικῶν παραγόντων». (σ. 17) Καὶ ἀναφέρων τὴν γνώμην τοῦ Müller εἰς τὴν σ. 19 γράφει: «Ὅσον δὲ πλεον περιπλοκοὶ εἶναι αὐταὶ τόσο βαθύτερον διεγείρουν τὸν θαυμασμόν καὶ προκαλοῦν ὑπέροχον αἰσθημα θρησκευτικῆς προσηλώσεως πρὸς τὸ ὑπέρτατον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐπλασε τὸ σῶμα καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸ τὴν πνοήν τῆς ζωῆς».

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ, ὅτι αἱ ὕλιστικαὶ ἀντιλήψεις κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα ἔκαμαν καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην νὰ λάβῃ ἀρνητικὴν στάσιν ἀπέναντι τοῦ ψυχικοῦ περιεχομένου τοῦ ἀνθρώπου, πρᾶγμα ποῦ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ χαθῇ πᾶσα συνάφεια μὲ τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον. Ὁ ἰατρὸς ὅμως, ὅπως καὶ κάθε ἐπιστήμων, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαπιστῶνῃ γεγονότα καὶ νὰ τὰ περιλαμβάνῃ εἰς τὴν ἔρευνάν του. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως τῶν θεραπευτικῶν μέσων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὠρισμένας ψυχικὰς ἀνάγκας καὶ ἐφέσεις, ἢ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν ὑποτροπῶν εἰς τὰ διάφορα νοσήματα καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ ἀνάγκη τῆς σταθεροποιήσεως τῆς ἰσορροπίας καὶ εἰς τὸν ὕγιᾶ ὀργανισμόν ὠδήγησε τὸν θεραπευτὴν ἰατρὸν εἰς τὴν σοβαρὰν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος ποῦ λέγεται ψυχικὸν περιεχόμενον καὶ ψυχικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι εὐχάριστον ὅτι τοῦλάχιστον ἤρχισε νὰ τίθεται τὸ πρόβλημα. Ἄλλ' ἐβρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐκτός τῆς ὑποβολῆς διὰ

τοῦ ὄπνωτισμοῦ, μένει τὸ πρόβλημα τῆς ψυχοθεραπείας ποῦ πρέπει νὰ ἀσκήται κατ' ἐπίγνωσιν ἀπὸ ἰατρὸν γνώστην τῶν ψυχικῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ μεταπολεμικοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως μία κακῶς ἐνεργουμένη ἐγχείρησις θὰ βλάβῃ κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ μία κακῆ χρῆσις τῆς ψυχοθεραπευτικῆς θὰ βλάβῃ. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ μελετηθοῦν τὰ σχετικὰ προβλήματα καὶ πρὸ παντός εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδοθῇ ὁ σεβασμὸς ποῦ ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα μὲ τὰς ἀνησυχίας, τὰς ἀγωνίας, τὰς πτήσεις, τὰ ὄνειρα, τοὺς ἀγῶνας, μὲ ὅτι ἀποτελεῖ τὸ βάθρον καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὑποστάσεώς της, τὴν πίστιν ποῦ τὴν κατευθύνει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς. Οἱ ψυχίατροι Baruk καὶ Stocker εἰς μίαν πρόσφατον κριτικὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου θεωροῦν ὡς αἰτίαν τῆς ἀποτυχίας του τὴν ἀπώθησιν καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῆς Πίστεως, τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως. Εἶναι εὐκολὸν ἴσως νὰ ὀμιλῇ κανεὶς περὶ ἄγχους καὶ ἀνησυχίας καὶ συμπλεγμάτων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπερνικήσεως των. Ἐμπορεῖ τὰ περίφημα complexes νὰ γίνωνται καὶ κινήματογραφικαὶ ταινίαι, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουν ἀκόμη μεγαλύτεραν σύγχυσιν καὶ ταραχὴν καὶ ἄρρωστα αἰσθημάτων, ὅπως ὁμολογοῦν σύγχρονοι ψυχίατροι καὶ δι' αὐτῶν καὶ Ἀμερικανοί. Ἀλλὰ ποῖος θὰ δώσῃ τὴν δύναμιν τῆς ὑπερνικήσεως καὶ συνεπῶς τῆς ἰσορροπίας; Ποῖος θὰ δώσῃ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν προσανατολισμὸν τῆς ψυχικῆς ζωῆς; Οἱ περισσότεροι σύγχρονοι ψυχολόγοι καὶ ψυχίατροι ζητοῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο μέσον ποῦ θὰ ἐδοθῆ εἰς τὴν θεραπείαν. Ὁ Γάλλος Διδάσκαλος τῆς Ψυχιατρικῆς H. Baruk εἰς τὸ πρόσφατον σύγγραμμά του «Psychiatrie morale experimentale, individuelle et sociale (Paris 1945) γράφει ὅτι τὰς πηγὰς τῶν κανόνων τῆς ψυχικῆς ὕγιεινῆς ἀνευρίσκει ὁ ἐπιστήμων εἰς τὴν Ἁγ. Γραφήν. Καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου ποῦ καλεῖται νὰ ἀντιμετωπῆσῃ ὁ ἰατρὸς θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν «ρωμαντικὴν» ἀντιμετώπισιν εἰς τὴν ἠρωϊκὴν.

Πολὸν δικαίως ὁ σ. συνιστᾷ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ προσωπικότης τοῦ οἰκογενειακοῦ ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος θὰ γνωρίζῃ τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ πάσχοντος καὶ θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του καὶ νὰ γίνῃ «ἄρωγός εἰς τὴν δυσχερῆ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρρώστου στιγμῆν», ἀλλὰ καὶ πέραν ταύτης εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὑποτροπᾶς καὶ τὴν ρυθμισὴν μιᾶς ὕγιους, ἀληθινῆς καὶ ἀξίας ζωῆς.

Μὲ τὸ βιβλίον του «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων» ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς καὶ ἀκαδημαϊκὸς κ. Μ. Γερουλᾶνος προσερχόμενος μάλιστα ἀπὸ τὸν θετικώτερον κλάδον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, τὴν χειρουργικὴν, (καὶ τί σημαίνει ὁ Γερουλᾶνος διὰ τὴν χειρουργικὴν εἶναι περιττὸν νὰ εἰπῶμεν) ἔρχεται νὰ καταθέσῃ μίαν πολυτιμοτάτην μαρτυρίαν εἰς τὸν σημερινὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς ἔννοιᾶς τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον πρέπει

ἐπὶ τέλους νὰ ἀναγνωρίσῃ ἢ ἐπιστήμη καὶ νὰ μελετήσῃ. Ἡ ἐπιστήμη, ἢ ὅποια ὅπως λέγει ὁ σ. «οὐδαμῶς ἀντιτίθεται πρὸς τὰς βαθυτέρας ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις, μετὰ τῶν ὁποίων ἢ διγίης ἐπιστημονικὴ ἐπίγνωσις δέον ἐκάστοτε νὰ συμβαδίζει». Εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ διδασκαλοῦ, ὁ ὁποῖος δι' αὐτῆς ἀναδιβάλλει τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἀξίωμα εἰς τὴν θέσιν του καὶ προσφέρει μίαν πρώτην τάξεως συμβολὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν καθόλου ἐπιστήμην καὶ τὸν πολιτισμὸν. Εἰς τὴν νεωτέραν γενεάν ἀνήκει τῶρα νὰ πάρῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν, τὴν συντεταγμένην μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, κατάρτισιν καὶ πείραν, καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιήσῃ διὰ νὰ βοηθήσῃ ἀληθινὰ τὸν σημερινὸν μεταπολεμικὸν ἄνθρωπον. Ὁ καθηγητὴς Γερουλάνος μὲ τὸ βιβλίον του «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων» γίνεται ὁ φωτεινὸς δὴγῆγός εἰς μίαν πολιτιστικὴν προσπάθειαν ἀνεκτιμῆτου ἀξίας.

A. A.

Ἄλ. Παρασκευοπούλου «Ψυχανάλυσις καὶ Θρησκεία». Ἀθήναι 1947.

Ἡ θεωρία τοῦ Freud, στηριχθεῖσα ἐπάνω εἰς τὸν ὄλισμὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ κολακεύουσα τὴν σεξουαλικὴν ἐλευθερίαν τοῦ αὐτοῦ εἶχε κατορθώσει νὰ κάμῃ κρότον εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς καὶ νὰ διαδοθῇ ὡς ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὑστερα ὁμως ἀπὸ τ' ἀλλεπάλληλα ἀμείλικτα κτυπήματα ὑπὸ τὰ ὅποια συνετρίβη ὁ ὄλισμὸς καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐν ὄνοματι τῆς ψυχολογίας διάψευσιν τῶν βασικῶν γραμμῶν καὶ θεμελιῶν τῶν φροϋδικῶν ὑποθέσεων, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς φροϋδικῆς κοσμοθεωρίας ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ μαθητῆς τοῦ Freud, θὰ ἐπερίμενε κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν θεωρίαν αὐτὴν λησμονουμένην μὲ τὴν σειράν τῆς, ὅπως καὶ τὰς τόσας ἄλλας ἀνεπιστημονικὰς ἐπινοήσεις τοῦ παρελθόντος. Ἐν τούτοις ἡ θεωρία δὲν ἐλησμονήθη.

Δὲν διατηρεῖ βέβαια τὴν πρώτην τῆς λάμψιν, ἐξακολουθεῖ ὁμως νὰ ἔχῃ καὶ σήμερον ὄπαδους. Ἔτσι ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι ζοῦν ἀκόμα εἰς τὸν περασμένον αἰῶνα καὶ μένουσιν ξένοι πρὸς τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς βιολογίας καὶ ψυχολογίας, ἱκανοποιοῦνται δὲ εἰς τὴν φροϋδικὴν σεξολογίαν, κρατοῦν σταθερά, καὶ εὐκαιρίας δοθείσης διαδίδουσιν, τὰς ἀστηρίκτους πλέον φροϋδικὰς δοξασίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ βιβλίον ὡσὺν αὐτό, ποῦ ἔγραψε ὁ κ. Παρασκευόπουλος, εἶναι ἰδιαίτερος χρήσιμος καὶ ἀξίον προσοχῆς.

Ἐπιθέτω ὅτι ἐὰν κανεὶς διαβάσῃ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου (μέχρι τῆς σελ. 90) τὸ ὅποion ἀναλύει ἀδρομερῶς ἀλλὰ μὲ πλήρη ἀντικειμενικότητα τὰς θεωρίας τοῦ Freud καὶ μάλιστα τὰς σχετιζόμενας πρὸς τὰς θρησκευτικὰς διδασκαλίας, πρῶτον μὲν θὰ ἐκπλαγῇ διὰ τὴν εὐχέρειαν μὲ τὴν ὁποίαν γενικεύονται ἀπὸ τὴν φροϋδικὴν θεωρίαν μεμονωμένα παρατηρήσεις καὶ διατυ-

πώνονται ὡς ἐπιστημονικὰ πορίσματα ἀνεδαφικαὶ ἐπινοήσεις, δεύτερον δὲ θὰ ἀπορήσῃ, πῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι παραδέχονται τὰς ὑπερβασίας αὐτὰς ὡς ἀναντιρρήτους ἀληθείας.

Ὁ Freud, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἐξέκίνησε ἀπὸ τὴν ἰατρικὴν κλινικὴν ἀπὸ μερικὰς δηλαδὴ ἐρεῦνας ἐπὶ παθολογικῶν καταστάσεων καὶ ἐπροχώρησε εἰς γενικεύσεις περὶ σύμπαντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θελήσας νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὰ ὀμαλὰ ψυχικὰ γεγονότα καὶ τὰς ὑψίστας ἐπιτυχίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς ἰδικῆς του ψυχολογίας.

Ἔτσι ἡ ψυχολογία, ἡ ἠθικὴ, ἡ κοινωνιολογία, τὸ δίκαιον, ἡ λογοτεχνία, ἡ τέχνη, ἡ αἰσθητικὴ, ἡ ἀνθρωπολογία, ἡ λογικὴ, τὰ μαθηματικά, αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ὅλος ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς εἶναι κατὰ τὸν Freud αὐταπάτη, διότι εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτὴν ἀνάλυσιν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μορφαὶ τῆς γενετησίου ὀρμῆς. Ἡ δὲ θρησκεία δὲν εἶναι ἔμφυτος ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀλλὰ μία ἐκτροπὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἐξωθεῖ ἡ συμπιεζομένη γενετησίου ὀρμή, μία νεύρωσις δηλαδὴ καὶ τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον εἶναι ἐπίσης μία αὐταπάτη. Σύμφωνα δὲ μὲ αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ Freud ὁλόκληρον τὸ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πολὺ ἢ εὐλίγον θρησκευτὸν ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τῶν ἀπλοϊκωτέρων ἀνθρώπων μέχρι τῶν φωτεινοτέρων πνευμάτων ἦτο σύνολον νευρωτικῶν.

Εἰς τὸ κεφάλαιον «Ἡ θρησκεία ὡς σχέσις πρὸς ὑπερβατικὴν πραγματικότητα» (σελ. 57-60) ἐκθέτει ὁ σ. τὰς μὲ πολλὴν τέχνην διατυπωμένας ἀντιθρησκευτικὰς παραδοξολογίας τοῦ Freud, ὁ ὁποῖος καὶ ὁμολογεῖ κάπου ἀπεριφράστως ὅτι ἡ ψυχανάλυσις ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ Θεοῦ καὶ καθὲς ἠθικοῦ ἰδεώδους· ὅτι μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ψυχαναλυτικῶν μεθόδων συνάγεται καὶ ἓνα ἐπὶ πλέον ἐπιχείρημα ἐναντίον τῆς ἀντικειμενικῆς ἀξίας τῆς θρησκείας κλπ. κλπ. Ἐλιστικὴ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ ψυχανάλυσις τοῦ Freud, ἦτο φυσικὸν νὰ λάβῃ ἐχθρικὴν θέσιν ἀπέναντι τῆς θρησκείας καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ διὰ σοφιστικῶν καὶ ἀνακριθειῶν νὰ κλονίσῃ τὸ κῦρος τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ ὁ σ. κρίνει καὶ ἀποδεικνύει μὲ πολλὴν πειστικότητα τὸ ἀσύστατον τῶν φροϋδικῶν γενικεύσεων διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ Freud ἐγκαταλείψας τὴν μετριοπάθειαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἰατρικῆς κλινικῆς παραβιάσας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας νὰ καταστήσῃ τὴν ψυχανάλυσιν κοσμοθεωρίαν, τὸ ὅλον τῶν προβλημάτων ἀξιώσασαν νὰ ἐξηγήσῃ». Συνέλαβε μίαν θεωρίαν καὶ πρὸς αὐτὴν ἠθέλησε νὰ ἐκδιᾶσῃ τὴν συμφωνίαν τῶν πραγμάτων. Δυστυχῶς ὁμως διὰ τὴν θεωρίαν του τὰ πράγματα δὲν συνεφώνησαν καὶ παραμένει ἔτσι αὐτὴ σήμερον ὡς δεῖγμα ἀνεπιστημονικῶν ἀκροβασιῶν.

I.Θ.Κ.